

Trubarjeva teološka misel za "vse Slovence"

Geza Filo, škof

Primož Trubar je kot duhovnik Cerkev na podlagi Nove zaveze Svetega pisma razumel kot živo skupnost in resnično Kristusovo telo in ne kot nekakšno miselno tvorbo. In kot takšen je želel Kristusov evangelij Slovincem približati v razumljivem materinem jeziku. Nepoznavanje svetopisemskih resnic in napačne ter velikokrat prirejane razlage Biblije s strani pristranskih in častihlepnih duhovnih ter posvetnih voditeljev je narod vodilo v vse večje siromaštvo.

Zato se je Trubar v svojih pridigah boril proti zaostalemu praznoverju, ki je temeljilo na pričakovanju čudežev ob raznih romanjih, na prižiganju sveč in molitvah rožnega venca. Namesto tega je Trubar zagovarjal obnovo življenja na podlagi učenja Svetega pisma.

Za glavni cilj si je postavil ljudem približati učenje Svetega pisma v razumljivem domačem jeziku. Zato so za genezo Trubarjeve teološke misli tako pomembni prvi, zgodnji svetopisemski prevodi, predvsem Evagelij po Mateju. Z vero v Boga in z oznanjevanjem čistega učenja Svetega pisma je začel graditi in organizirati Cerkev Božjo slovenskega jezika - Evangeličansko cerkev v domovini.

Najpomembnejše in najbolj plodno, hkrati pa tudi najtežje obdobje v Trubarjevem ustvarjanju so bila leta njegovega službovanja v Kemptenu, kamor se je preselil spomladi leta 1553 pa vse do prihoda v Derendingen, kamor je prišel v začetku leta 1566.

Že s svojima prvima knjigama Katekizmom in Abecedarijem leta 1550 je Trubar naredil prvi korak k oblikovanju Slovenske cerkve, knjižnega jezika in verske ter narodne zavesti svojih "lubih Slovencev", katero je želel spremeniti v smislu reformacijskih načel, vendar tako, da bi ohranil slovensko vernost v njeni nepopačeni obliki. V tem smislu smo Slovenci na nek poseben, izjemen način "kreatura Božje besede".

Tako pri prevajanju kot tudi pri ustvarjanju lastnih del je imel ves čas pred očmi svojega, slovenskega človeka ter razmere in okolje v katerem je ta živel. V teh se je Trubar dotaknil vseh področij človekovega življenja, ko je težišče teoloških razprav prenesel v antropologijo in v ospredje postavil človeka, odrešenega zgolj po Jezusu Kristusu. Poskušal je ohraniti razumsko ravnovesje med znanim in neznanim, med racionalnim in iracionalnim.

V svojem prvem Katekizmu (1550) namenja daljši traktat vprašanju vere in dobrih del, katera nimajo zaslužnosti za rešitev človeka, ampak so le posledica vere in iz vere izhajajo. Tako kot Luther je tudi Trubar svoje razlage gradil na "solus Christus", ko je poudarjal Kristusovo in ne človeško zaslužnost odrešenja. V Eni dolgi predgovori (1557) Kristusa predstavlja kot edino možnost človekovega odrešenja.

V Katekizmu, ki je bil za Trubarja "mala Biblija" in v vseh svojih poznejših delih je bila Trubarjeva teologija vedno biblična. Čeprav je imel pri prevajanju in pisanju pred seboj že dela drugih avtorjev, mu je temelj ves čas bilo Sveto pismo in ves čas je bil slovensko samostojen. Biblijo ni razumel kot knjigo, ki bi bila zapečaten s sedmimi pečati, ampak kot takšno, ki bi morala navdihovati človekovo celotno življenje.

Trubar se je ves čas držal smernic reformacijskega učenja, vendar nikoli ni bil strogo dogmatičen, ampak je imel pred očmi konkretnega človeka v konkretni situaciji. Zato je v svoji "Lepi molitvi" zapisal: "O, vsemogočni, dobrotljivi Bog...usmili, usmili se tudi nas ubogih Slovencev..." Trubar molitev razume kot "resničen prijateljski pogovor vernega človeka z Bogom". Po njegovem ni vseeno, če se človek k Bogu zateka s svojim nemočnimi vzkliki, ali pa se mu približuje kot k prijatelju.

Takšno Trubarjevo razumevanje molitve kot prijateljskega pogovora je dvigalo človekovo dostojanstvo in njegovo samozavest. Kajti, če se človek lahko prijateljsko pogovarja s samim mogočnim Bogom, zakaj se potem ne bi lahko enako prijateljsko in samozavestno pogovarjal tudi z vsemi cerkvenimi in posvetnimi oblastniki?

Po zgledu ostalih reformatorjev se je tudi Trubar v svojih delih dotaknil številnih drugih vprašanj (ki so bila vezana na zgrešeno prakso v tedanji Cerkvi) za katere je tudi on menil, da niso popolnoma v skladu z Božjo besedo v Svetem Pismu. Z zagovarjanjem samo dveh zakramentov: Svetega krsta in Svete večerje je zavestno kršil določila takrat veljavnega interrima, verskega zakona, ki je še vedno zagovarjal sedem zakramentov. Zaradi tega je imel precej težav...

Ne malo težav je Trubar imel tudi pri razlagi najpomembnejšega reformacijskega učenja – to je opravičenja po veri. Zaradi pomanjkanja primerne slovenskega izraza in besede, je Trubar Luthrovo učenje preprosto razložil v opisni obliki in pravi: kdor veruje v Jezusa Kristusa, ta bo zveličan. Po Trubarju tako kot pri Luthru, je za zveličanje potrebna le vera in nič drugega. Vendar resnična vera, ki za Trubarja pomeni pošteno življenje. Kajti, kdor resnično veruje, ta ne more delati nič drugega kot le dobro.

Trubarjeva teologija ni bila nikoli sama sebi namen, ampak je bila vedno odziv časa. Bila je uporabno življenjska, v kateri je bil v ospredju človek z vsemi svojimi potrebami. V želji, da bi lahko pomagal trpečemu in izkoriščanemu, se je Trubar v svojih delih trudil, da bi pri vseh slojih dvignil njihovo samozavest in vzbudil občutek kritičnosti.

Nove poglede na vero in življenje je izrazil tudi glede prodaje odpustkov, ko je dejal: "Samo Kristus nam lahko odpusti grehe...tega ne more ne papež, ne cesar..." Vsakdo naj ve, da noben človek ne sme po svoji lastni pameti postavljati Božjih nauk, kajti ti so postavljeni na Božjih zapovedih in evangeliju.

Pot k temu pa je vodila le preko tega, da vsak sam zna brati in vsak sam presodi, če so nauki, ki so jih razlagali ljudje tudi v resnici v soglasju z Božjo besedo, ki je zapisana edino v Bibliji. Zato Trubar pravi: "če se nauki Cerkve, starih in novih očakov,

koncilov, papežev in škofov, farjev in menihov ne ujemajo z Božjimi besedami, jim človek ne verjame in ne dela po njihovem nauku..."

Trubar je bil prepričan, da večina težav, s katerimi se je srečeval človek njegove domovine ni kazen, ki bi prihajala od zunaj, ampak so za večino težav krivi ljudje sami. Svoje "Lube Slovence" je zato pozival, naj se prenehajo nemočno vdajati v usodo in naj sami začnejo boj za boljše življenje. Rešitev iz nezavidljivega stanja je Trubar videl v veri. Ker mu je vera pomenila pošteno življenje je bil prepričan, da edino vera "lahko spremeni naša srca k dobremu." Za pošteno življenje, ki je grajeno na veri je Trubar dejal, da to ni nič drugega kot: ljubi svojega bližnjega, delaj dobro vsem ljudem, svoj kruh pridobivaj brez škode za druge in ne boj se govoriti resnice!"

Ni dvoma, da je Trubar s temi svojimi trditvami posegel na vsa področja človekovega življenja in verjetno tudi takrat ni manjkalo ljudi, ki so govorili, naj se kot duhovnik ne vmešava v posvetno oblast in naj rajši skrbi za duše svojih vernikov, pa se Trubar ni bal – ne cesarja in ne papeža. Ker mu je šlo za resnično dobro človeka, ni sklepal kompromisov in ni želel biti pragmatičen in "všeč" zdaj temu zdaj onemu, ampak je vedno in povsod zagovarjal poštenost, pravico in resnico. Tako v cerkveno verskem kot tudi družbenem življenju.

Ker je Cerkev razumel kot resnično in živo Kristusovo telo in ne kot nekakšno izmišljeno in nadzemeljsko ustanovo, mu ni bilo vseeno, kako veren človek kot ud te Cerkve živi že zdaj in tukaj. Trubar ljudem ni obljubljal nekakšnega blagostanja v nekakšnih izmišljenih nebesih, ampak je z vso resnostjo opozarjal na pekel sedanjosti in na trpljenje človeka. Cerkev je videl in razumel kot nerazdružljivi del tega sedanjega sveta, tako je z ozdravljanjem posameznih udov želel ozdraviti celotno telo.

Čeprav je človeka postavil v središče dogajanja, pa ga nikoli ni dvignil nad Boga. Božja beseda in Kristusov evangelij odrešenja je Trubarju ves čas bila in ostala smernica človekove vere, njegovega življenja in vedenja. Pri tem, za razliko večine teologov takratnega časa, ljudi ni strašil z neusmiljenim in pravičnim Bogom, vendar pa človeku tudi "ni sadil rožic" o tem, kakor da greha ni in kako je s človekom vse v najlepšem redu.

Trubar se pri tem nikoli ni ukvarjal s posameznim človekom, ampak je imel vedno pred očmi usodo celotnega naroda. V svojih knjigah, predgovorih, molitvah in pesmih se je kot duhovnik čutil dolžnega, da pomaga vsem Slovincem v vseh njihovih nadlogah. Ves čas mu je šlo za to, kakšen naj bo človek pred Bogom – ne le opravičen, ampak kako naj ponovno postane pobožen, pravičen in blažen.

Pri Trubarju se je tako teologija kot abstraktna veda dopolnjevala z teologijo kot antropologijo. Vedno je iskal pot, ki bi najbolj ustrezala potrebam njegovega slovenskega naroda. Trubar je bil prepričan, da mora teologija služiti človeku in ne človek teologiji. V svojih delih o obstoječih problemih ni le razpravljajal, ampak je na podlagi svoje vere v resničnost učenja Biblije kazal tudi poti in smeri rešitev.

V tem in še v marsičem – je Trubar bil in ostaja izviren in tako zelo slovenski, da tudi po petsto letih lahko marsikaj dobrega in poučnega pove in nauči – vse današnje – "Ljube Slovence".

Glede tega je bil Primož Trubar veliko več kot le prevajalec in pisec, in ni bil TUDI duhovnik, ampak je bil v prvi vrsti duhovnik in teolog ter potem vse drugo. Tega dejstva ne smemo zamolčati in se tega bati, da bomo na ta način zmanjšali pomen Trubarjevega življenja in dela za vse Slovence. Ampak nasprotno, potrebno je natančno opredeliti genezo Trubarjeve teološke misli znotraj okvirja evropske reformacijske - protestantske teološke poti, ki ga je vodila do osnovnega luteranskega veroizpovednega učenja - Augsburške veroizpovedi.